

شماره: ۳۶

۱۴ صفر المظفر ۱۴۲۷

مجموعه مباحث اخلاقی

استاد معظم

حضرت آیت الله یثربی کاشانی «دامت برکاته»

پر گناہیم

اما نه از روی طغیان

تکثیر این جزوه

با رعایت محتوا، حفظ امانت در نقل و ذکر مأخذ مجاز است

الحمد لله رب العالمين وصلى الله على سيدنا محمد وآله الطاهرين
ولعنة الله على أعدائهم أجمعين .

« يا من إذا سأله عبدٌ أعطاه وإذا أمّل ما عنده بلغه مناه وإذا أقبلَ عليه قرّبه
وأذناه وإذا جاهره بالعصيان ستر على ذنبيه وغطاه وإذا توكل عليه أحسبه وكفاه » .

خلاصه بحث قبل

در بحث گذشته نکاتی را در مورد مناجات الراجین بیان کردیم : معنای امید
و رجا به ذات اقدس ربوبی و شرط رسیدن به مورد امید که عبارت بود از تحقق
عبودیت . لذا اگر عبد در مقام عبودیت دست نیاز دراز کند ، سؤال او پاسخ داده
می شود . نکاتی را نیز در حقیقت عبودیت بیان کردیم و گفتیم که عبد چه کسی است
و چگونه یک انسان مصداق عبد می شود و اگر عبودیت تحقق پیدا کرد کدام یک از
حوایج و خواسته ها و امیال برآورده می شود .

وضعیت ما چگونه است؟

شاید مکرر گفته باشیم که همان گونه که در مورد قرآن داریم که «القرآن یفسر بعضه بعضاً»، روایات نیز اینگونه‌اند و تفسر بعضها بعضاً. به عبارت دیگر باید از کلمات دیگر امام سجاد علیه السلام برای فهم سایر مطالبشان استفاده کنیم. حال سوال اساسی این است که با توجه به روایتی که جلسه قبل بیان نمودیم و طی آن شرایط عبودیت را ذکر کردیم، وضعیت ما با این همه گناه و معصیت چگونه است؟ زیرا ایشان فرمودند: عبد کسی است که هیچ چیز را از خودش نداند، در حالی که ما همه چیز را از خودمان می‌دانیم و در مقابل مقدرات الهی تسلیم محض باشد، در حالی که ما هرگز اینگونه نیستیم و گاهی با تدبیر الهی به ستیز بر می‌خیزیم. و همه آنات و ساعات عمرش صرف اطاعت و دوری از معاصی باشد در حالی که ما و ضعمان روشن است.

حال با این وضعیتی که داریم و این شروطی که برای عبودیت بیان شد آیا ما از زوی عبودیت خارج شده‌ایم و سوالمان از درگاه الهی بی پاسخ می‌ماند؟ برای گرفتن جواب این مسئله بهترین راه کلام خود امام سجاد علیه السلام است.

«إِنْ كُنْتُ عَصَيْتُكَ فَإِنِّي قَدْ أَطَعْتُكَ فِي أَحَبِّ الْأَشْيَاءِ إِلَيْكَ الْإِيمَانَ بِكَ،
مَنْأَ مِنْكَ بِهِ عَلَيَّ لَا مَنْأَ مِنِّي بِهِ عَلَيْكَ، لَمْ أَتَّخِذْ لَكَ وَكْدًا وَلَمْ أَدْعُ لَكَ
شَرِيكًا وَقَدْ عَصَيْتُكَ عَلَى غَيْرِ وَجْهِ الْمُكَابَرَةِ وَلَا الْخُرُوجِ عَنْ عِبُودِيَّتِكَ
وَلَا الْجُحُودِ لِرُبُوبِيَّتِكَ وَلَكِنْ اتَّبَعْتُ هَوَايَ، وَأَزَلَّنِي الشَّيْطَانُ بَعْدَ الْحُجَّةِ

عَلَيَّ وَالْيَبَانَ فَإِن تُعَذِّبَنِي فَبِدُونِي غَيْرِ ظَالِمٍ، وَإِن تَعْفُ عَنِّي فَسَبِّحْ دُوكَ
وَكَرِّمِكَ يَا كَرِيمٌ»^(۱).

(خداوندا! اگر من بنده گنهکار و سرکش هستم اما از تو در موردی اطاعت کرده‌ام که نزد تو از همه چیز دوست داشتنی تر است؛ و آن ایمان است و این نعمت ایمان منتهی است که تو بر من گذاشته‌ای، نه منتهی از طرف من بر تو، خداوندا من هرگز برای تو فرزندی تصور نکرده‌ام و هرگز برای تو شریکی در نظر نگرفته‌ام. پروردگارا! من هرگز از روی عناد و لجبازی مرتکب عصیان و نافرمانی تو نشده‌ام. عصیان و گناهی که مرتکب شده‌ام؛ هرگز برای خروج از عبودیت و بندگی تو و انکار ربوبیت تو نبوده است. گناه من به خاطر پیروی از هوای نفس بوده بعد از روشن شدن مطلب و اقامه حجت بر من شیطان مرا فریب داد. خداوندا! اگر مرا به خاطر گناهانم عذاب نمایی، ظالم نخواهی بود و اگر از گناه من درگذری نشانه بخشش و بزرگواری تو است ای کریم. »

عبودیت رمز تعالی

امام علیه السلام در این راز و نیاز با پروردگار ابتدا به گناه کاری خود اعتراف می‌کند و سپس ایمان خود را ذکر می‌کند و سپس بر این نکته پا فشاری می‌نماید که ارتکاب گناه و معاصی بنده فقط بخاطر وسوسه شیطان و پیروی از هوای نفس بوده نه بخاطر

۱ - صحیفه سجادیه ص ۵۳۷، دعای ۲۳۳.

عناد و خروج از عبودیت. به عبارت دیگر امام عَلَيْهِ السَّلَام می‌فرماید این گناهی که بخاطر لغزش و پیروی از هوای نفس است نوعی ضعف و جهل است، از روی درشتی با خداوند نیست لذا علیرغم ارتکاب گناه و عصیان پروردگار کماکان خود را بنده می‌خواند و در پایان امیدوار به لطف و کرم اوست.

اما در خصوص امید، همانگونه که بارها گفته‌ایم باید نوعی توازن بین خوف و

رجاء وجود داشته باشد. در روایتی رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می‌فرماید:

«لو يعلم المؤمن ما عند الله من العقوبة ما طمع في الجنة أحد ولو يعلم

الكافر ما عند الله من الرحمة ما قنط من الجنة أحد»^(۱).

اگر مؤمنان آگاه شوند که چه عقوبت و عذابی نزد خداوند وجود دارد، هرگز کسی

به بهشت او طمع نمی‌کند و نیز اگر کافران می‌دانستند چه رحمتی نزد خداوند

نهفته است، هرگز کسی از بهشت نا امید نمی‌گردد.

بنابر این بطور خلاصه می‌توان گفت رمز تعالی، استجاب دعا و بر آورد شدن

خواسته‌های انسان از خداوند در تحقق عبودیت نهفته است. و عبودیت شاه کلیدی

است که قادر است قفل تمام درهای بسته شده را به سمت عبدی که آنرا در اختیار

گرفته است باز کند.

در فراز بعدی دعا امام عَلَيْهِ السَّلَام ذات اقدس ربوبی را اینگونه مخاطب می‌سازد،

«وَأذا أَمَل ما عنده بَلَّغَهُ مناه».

۱- کنز العمال ج ۳، ص ۱۳۹ حدیث ۵۸۶۷.

ای خدایی که اگر بنده ایی نسبت به آنچه نزد تو است آرزویی نماید او را به آرزویش می‌رسانی.

کلمه « ما عنده » توجه نمائید. هر آنچه در عالم خلقت وجود داشته باشد مصداق شی می‌باشد و نزد خداوند است. او وعده کرده هر بنده‌ای هر چه نزد خداست آرزو نماید خداوند آرزویش را بر می‌آورد. اما برای فهم بهتر و کاملتر کلام امام سجاد علیه السلام باید به قرآن و دیگر روایات مراجعه کنیم. خداوند می‌فرماید:

﴿ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنزِلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ ﴾ (۱).

خزاین همه چیز نزد ماست ولی ما جز به اندازه معین آنرا نازل نمی‌کنیم.

آری همه خزائن نزد خداوند است و امام علیه السلام می‌فرمایند که اگر عبد آرزو نماید، محروم نخواهد بود. اما کار خداوند از روی حکمت می‌باشد و دارای قوانین و مقررات خاص. برای فهم عبارت امام علیه السلام و کلام الهی به روایتی از حضرت ثامن الحجج علیه السلام تمسک می‌نمائیم که از جد بزرگوارشان امام باقر علیه السلام نقل می‌فرمایند. ایشان به خیشمه که از روات امام علیه السلام بوده، فرمودند:

« أبلغ شيعتنا أننا لا نغني من الله شيئاً وأبلغ شيعتنا أنه لا ينال ما عند الله إلا بالعمل وأبلغ شيعتنا أن أعظم الناس حسرة يوم القيامة من وصف عدلاً ثم خالفه إلى غيره وأبلغ شيعتنا، أنهم إذا قاموا بما أمروا أنهم هم

۱ - سوره الحجر، آیه ۲۱.

الفائزون يوم القيامة»^(۱).

حضرت فرمودند به شیعیان ما ابلاغ‌کن که ما (اهل بیت علیهم‌السلام) شما را از خداوند بی نیاز نمی‌کنیم، به شیعیان ما ابلاغ‌کن که به آنچه نزد خداوند است دست نمی‌یابند مگر با عمل، به شیعیان ما ابلاغ‌کن که بیشترین حسرت روز قیامت از آن کسی است که عدلی را تبیین می‌نماید و آنگاه خلاف آن عمل می‌کند، و به شیعیان ما ابلاغ‌کن اگر به آنچه فرمان داده شده‌اند؛ اقدام نمایند، همانا آنان رستگاران روز قیامت خواهند بود.

امام علیه‌السلام در این روایت می‌فرماید آنچه نزد خداست (و موضوع بحث ما) بدون عمل به دست نمی‌آید. به عبارت دیگر ایشان تأکید می‌کنند که برای دست یابی به خزائن الهی وجود امام علیه‌السلام به تنهایی و بدون عمل کافی نیست. همچنین امام علیه‌السلام در آخر روایت کسانی را که در مرحله توصیف و حرف باقی می‌مانند و در مرحله عمل و به اجرا گذاشتن دانسته‌ها ناتوان هستند را صاحبان بزرگترین حسرت در روز قیامت معرفی می‌کنند.

برای دسترسی «ما عندالله» باید دست انسان پر باشد و دارای عمل صالح باشد. بدون سرمایه و زحمت نمی‌شود.

«علیکم بالورع فانّه لا ینال ما عند الله الاّ بطاعته»^(۲).

۱- وسائل الشیعة جلد ۱، صفحه ۹۳.

۲- اصول کافی جلد ۲، صفحه ۷۶.

پرهیزکار باشید که همانا انسان به آنچه نزد خداوند است دست نمی‌یابد مگر از طریق اطاعت الهی .

« من لم یکن همّه ما عند الله سبحانه لم یدرک مناه » . (۱)

هرکس آنچه نزد خداوند است ، وجهه همت او نباشد ، هرگز به آرزویش نمی‌رسد .

به عبارت دیگر اگر همّت غیر « ما عند الله » باشد و آرزو رسیدن به چیزهایی باشد که لهُ است ، این آرزو تحقق نیافتنی است . پس آن آرزویی دست یافتنی است که در مسیر خداوند و برای خدا و نزد او باشد .

روایت خیلی جالبی را یافتیم که فقط بخشی از آن مربوط به بحثی است که داریم . اما حیف است همه روایت را بیان نکنیم . زید بن صوحان برادر صعصعة بن صوحان است و هر دو از اصحاب خاص امیرالمؤمنین علیه السلام بوده‌اند . زید می‌گوید از امیرالمؤمنین علیه السلام سؤالاتی نمودم و حضرت پاسخ گفتند :

أیُّ سلطانٍ أغلب وأقوی ؟ قال علیه السلام : الهوی .

چه قدرتی از همه قوی‌تر است و انسان را مقهور می‌کنند ؟ فرمودند : هوای نفس .

أیُّ ذلٍّ أذلّ ؟ قال علیه السلام : الحرص علی الدنيا .

چه ذلتی از همه ذلتها بدتر است ؟ فرمودند : حرص (زیرا باعث می‌گردد انسان

نزد هرکس خود را خوار سازد) .

أیُّ فقرٍ أشدّ ؟ قال علیه السلام : الکفر بعد الإیمان .

۱ - غرر الحکم ، صفحه ۱۴۴ .

چه فقری از همه فقرها شدیدتر است؟ فرمودند: کافر شدن بعد از ایمان آوردن.

أَيُّ دَعْوَةٍ أَضَلُّ؟ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: الدَّاعِيَ بِمَا لَا يَكُونُ.

چه دعوتی از همه دعوتها گمراه کننده تر است؟ فرمودند: دعوت به چیزی که

اصلاً وجود ندارد (مانند دعوت به سراب).

أَيُّ عَمَلٍ أَفْضَلُ؟ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: التَّقْوَى.

چه عملی از همه اعمال برتر است؟ فرمودند تقوی.

أَيُّ عَمَلٍ أَنْجَحُ؟ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: طَلَبُ مَا عِنْدَ اللَّهِ.

چه عملی از همه اعمال پیروزی آفرین تر است؟ فرمودند: دنبال آنچه نزد

خداست، بودن.

أَيُّ صَاحِبٍ شَرٌّ؟ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: الْمَزِينُ لِكَ مَعْصِيَةِ اللَّهِ.

چه دوستی بدتر است؟ فرمودند: کسی که معصیت خداوند را در نظر تو نیکو

جلوه دهد.

أَيُّ الْخَلْقِ أَشَقَى؟ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ بَاعَ دِينَهُ بِدُنْيَا غَيْرِهِ^(۱).

کدام یک از مخلوقات از همه بدبخت تر است؟ فرمودند آن کس که دین خود را به

بهای دنیای دیگران بفروشد.

زید النار فرزند موسی بن جعفر عليه السلام و برادر حضرت رضا عليه السلام را همه

می شناسیم. حضرت رضا عليه السلام او را از قیام و دیگر اعمالی که انجام می داد نهی

۱- بحار الأنوار جلد ۷۴، صفحه ۳۷۸.

فرموده بودند. وقتی زید را دستگیر کردند و به خراسان آوردند، مأمون به احترام حضرت رضا علیه السلام او را اول خدمت آقا فرستاد حضرت به او فرمودند:

«یا زید أغرک قول سفلة أهل الكوفة إن فاطمة أحصنت فرجها فحرم الله ذريتها على النار ذاك للحسن والحسين خاصة إن كنت ترى أنك تعصى الله وتدخل الجنة وموسى بن جعفر أطاع الله ودخل الجنة فأنت إذن أكرم على الله عزوجل من موسى بن جعفر، والله ما ينال أحد ما عند الله عزوجل إلا بطاعته وزعمت أنك تناله بمعصيته فبئس ما زعمت»^(۱).

ای زید! کوفیان نادان تو را فریب دادند. همانا فاطمه زهرا علیها السلام دامن خود را پاکیزه داشت و خداوند آتش را بر نسل او حرام کرد اما این ویژگی از آن حسن و حسین علیهم السلام می باشد. اگر تو گمان می کنی که با معصیت خداوند می توانی وارد بهشت شوی و موسی بن جعفر علیه السلام با اطاعت الهی وارد بهشت شد. شاید گمان می کنی تو نزد خداگرامی تر از موسی بن جعفر علیه السلام هستی. به خدا سوگند هیچ کس به آنچه نزد خداوند است دست نمی یابد مگر با اطاعت الهی. اگر تو گمان می کنی به آنچه نزد خداوند است می توانی با معصیت دست یابی؛ بدگمانی داری. بنابراین نکته اساسی در بلوغ ما عند الله، مجاهده با نفس و تلاش مستمر می باشد. با طرح و بررسی روایات شأن خدا چنین است «إذا سأله عبدٌ أعطاه» با

۱- بحار الأنوار جلد ۴۳، ص ۲۳۱.

بیانات گذشته پیرامون « ما عند الله » و راه ما دستیابی به آن و نیز بیان امام سجاد علیه السلام در خصوص وضعیت و جایگاه اغلب بندگان خدا به این نتیجه می‌رسیم که بلوغ « ما عند الله » دارای شرایطی است که از آن جمله اطاعت از خدا می‌باشد. و بدون اطاعت و بندگی امکان دسترسی به مطلوب وجود ندارد.

نکاتی در مورد تعطیلات حوزه

چون در آستانه تعطیلات ماه صفر هستیم و این ایام با سال نو و نوروز مقارن شده است در این خصوص نکاتی را عرض می‌کنیم.

اولاً: سال قبل هم ظاهراً در همین ماه صفر به تناسب تعطیلی متعارف و سنتی حوزه در هفتم ماه صفر که مصادف با شهادت امام مجتبی علیه السلام است عرض شد که از قدیم ایام تعطیلات حوزه برای تفریح و تفرّج و هوی و هوس و گشت و گذار نبوده. تعطیلات سنتی حوزه یکی ماه رمضان بوده که معمولاً درسهای رسمی تعطیل می‌شده و آقایان علما برای ابلاغ معارف سفر می‌فرمودند. یکی هم ایام دهه عاشورا و دهه صفر بوده که این هم همین نکته را در برداشته. یکی هم ایام وفیات معصومین علیهم السلام بوده که معمولاً برای تکریم بوده و مجلس رسمی درس فقه و اصول تبدیل می‌شده به مجلس تعلیم معارف. یعنی وقتی یک درس فقه را تعطیل می‌کرده بعد از آن جهت استراحت به خانه نمی‌رفته و یا تفریح و گشت و گذار و تفرّج نمی‌رفته بلکه مجلس روضه و عزا تشکیل می‌دادند و آقایانی در آن مجلس منبر

می‌رفته . حال تصور بر این است که با حذف تعطیلات مربوط به وفیات معصومین علیهم‌السلام حوزه را به جلو ببریم این تفکر ، تفکر غلطی است و ما مُصَرِّم بر اینکه تعطیلات سنتی وفیات معصومین علیهم‌السلام باید سر جای خودش محفوظ بماند برای همین دو نکته . تعطیلی تابستان چیز جدیدی است . این واقعاً مُصَرِّ است چون شما ملاحظه بفرمائید ما امسال حدود چهار جلسه درس بعد از تعطیلات ماه صفر و اول سال داشته باشیم جمع درسها باید به صد و ده یا دوازده تا برسد در حالی که در سال می‌شود یک چهارم سال . یک چهارم سال تحصیل خیلی کم است . سابق بر این آقایان تابستان هم درس داشتند حتی در قم که دیگر از نجف داغ‌تر نیست آن وقت هم آقایان علما از گرما روزها می‌رفتند توی سردابه‌های عمیق و شب می‌آمدند مباحثه می‌کردند . این تعطیلی تابستان جداً مُصَرِّ است و اگر قرار است آقایانی که اهل حل‌اند ، اهل نظر هستند ، مقام اثباتی دارند و دلشان هم می‌سوزد برای کمبود ایام درسی و حوزه در سال ، فکری به حال تابستان بکنند که ما همهٔ وفیات معصومین علیهم‌السلام را اگر جمع بکنیم با نود روز تعطیلی تابستان ، اختلاف بسیار زیادی دارد . چرا چیزی را قابل علاج و لازم‌العلاج است درمان نکنیم و در مقابل دنبال روزهایی برویم که تعطیلی‌اش ضرورت دارد و اصولاً تعطیل نیست و یک معنای دیگر تحصیل است نه تعطیل . این نکتهٔ اساسی اول .

نکتهٔ دوم اینکه در دههٔ صفر بازار تبلیغ راکدتر از محرم و رمضان است من فکر می‌کنم که ما اگر بخواهیم بازار تبلیغ را در ماه صفر داغ کنیم یکی از راههایش این

است که مردم در طول سال برای خدا برای سید الشهداء علیهم السلام برای ائمه علیهم السلام خرج می‌کنند. ما هم بیاییم قربت الی الله این دهه را برای خدا منبر برویم. هر جا بگوییم ما آمده‌ایم منبر برویم و توقعی هم نداریم قطعاً استقبال می‌شود.

نکته اساسی تر از اینها اینکه این ایام به خصوص اول سال مصادف باربعین سید الشهداء علیهم السلام است و جداً هم خودمان و هم خانواده‌هایمان و هم بستگان و اقوامان هم کل کسانی که بر آنها نفوذ داریم را تنبّه بدهیم که عید به معنای واقعی اگر مصادف با ایام شهادت و ایام عزای ائمه اطهار علیهم السلام باشد باید تعطیل باشد هر نوع تظاهری به سرور و شادی در این روز منافی با وجوب حرمت نهادن به اهل بیت علیهم السلام است پس این نکته را هم توجه داشته باشیم و به اطرافیان هم تذکر بدهیم.

« والسَّلام علیکم ورحمة الله وبرکاته »

« ۸۴/۱۲/۲۴ »

... اگر قرار است آقایانی که اهل حل‌اند،
اهل نظر هستند، مقام اثباتی دارند و دلشان هم
می‌سوزد برای کمبود ایام درسی و حوزه در
سال، فکری به حال تابستان بکنند که ما همه
وفیات معصومین علیهم‌السلام را اگر جمع بکنیم با نود
روز تعطیلی تابستان، اختلاف بسیار زیادی
دارد. چرا چیزی را قابل علاج و لازم‌العلاج
است درمان نکنیم و در مقابل دنبال روزهایی
برویم که تعطیلی‌اش ضرورت دارد و اصولاً
تعطیل نیست و یک معنای دیگر تحصیل است
نه تعطیل.

محل برگزاری جلسات :

چهار راه شهدا - خیابان معلم - کوچه معلم ۱۴ - پلاک ۸

تلفن ۷۷۳۲۳۶۷ و ۷۷۴۹۱۶۰ - نمابر ۷۷۴۳۹۱۹